

Almanach

För Året
Efter Frälsarens Christi Födelse,
1846.

Till STOCKHOLMS Horisont,
belägen vid 59 grad. 20 $\frac{1}{2}$ min. Volhöjd.

Efter
Hans Kungl. Maj:ts
Nådigste stadgande,
med uteslutande privilegium,
utgifwen af
Det Wetenfaps-Akademii.

Stockholm, P. A. Norstedt & Söner.
Ex. säljes, häftadt och skuret, för 4 Skillingar B:ko.

Om Ångswattning.

"Watten gifwer gräs," den regeln är gammal. Men äsven sådana reglor som äro gamla, och hwad hättre är, goda, tåla dock stundom sina undantag. Väntom os tillse hu-ru det förhäller sig med oswannämde regel:

Betraktar man ett sanka kär eller moose, hwarest sällan eller aldrig saknas watten, och der jorden, om än till utseendet uttorkad, dock alltid kännes våt, blott man undersöker den en eller två tum under ytan, så skulle man, om den gamla regeln alltid wore pålitlig, på sådana stället finna ett ymnigt gräs. Detta är dock ganska sällan förhållandet. Man finner vanligen i stället en med mosa öfverluyen mark, tuswor med hiortron och tranbär m. m., och blott här och där ett enstaka strå, af grofwa, foga näringssrika grässlag. Der man någon gång, såsom stundom är händelsen, får se ymnigare gräs, befinnes det dock vid närmare påseende endast bestå af starr, och lemnas ett för kreaturen lika litet sunt som närande foder.

Wända vi åter våra blickar åt de mera högländta ängarne, helst om våren, då gräsbrodden först börjar visa sig, så möter os en syn, som förtjener hela vår uppmärksamhet. Vi äro vid den tid, då kälken nyss är gången ur jorden och nästan ur hvarje dalsänka en liten bæk slår fram, dragande utför höjderna neråt flätten. Ennu är ängen gul till färgen, och gräset ej waknadt ur sin wintersömn; men der de små bækarna framsorla, är en förändring redan börjad. Vid deras bräddar ser man ett tätt och mörkgrönt gräs, som nästan synbart utvecklar sig, den smala gröna randen blisiver med hvarje dag bredare, och snart visar sig den gula kab-blekan *) med sina njurformiga blad. Ennu är det dock fö-

ga tecken till gräs på den öfriga ängen, och då det sent om-
sider utvecklar sig, blir det dock hwarken så långt, frodigt
eller bottentätt, som på den lilla wärbackens område. Hvar
och eu som ser huru härligt den watnat, önskar blott att det
lilla gröna bältet wore dubbelt, ja tiodubbelt så brett. Men
med blotta önskningar, blef ännu intet hus bygdt och ingen
säd införd i ladan. Werket måste angripas med Elohet och
kräft. Det kan utsöras med mer eller mindre fullkomlighet,
men det sämsta af alla företag är det som ej blir af. "Grip
dig an, och du skall lyftas", — säger en både gammal och
god regel.

Rinner en bæk eller rännil utsör en starkt sluttande yta,
så gör han sällan många krokar, utan söker den närmaste
vägen till dalen. Man måste försöka en och annan öskyldig
list att få honom att dröja, och göra våra ängar bördiga.
Följande sätt är det enklaste och minst dyrbara af alla:

Man förser sig med en saker riktskväva af träd, 5 alnar
lång, 5 tum bred och af vanlig bräd-tjocklek, samt noga li-
ka bred öfverallt, i hela sin längd. Äsven släffar man sig
ett wattenpaß. Försedd härmed och en mängd stickor till ut-
sättning, samt en enda medhjälpare, börjar man arbetet vid
den punkt der bäcken eller rännilen inkommer på ängen. Man
lägger riktskvävan på kant, med ena ändan helt nära rän-
nilen hwarest en sticka sättes, och den andra snedt nedåt fäl-
tet, så att man märker den hafva något fall. Nu flyttas
denne nedre ända sinåningom allt högre uppåt sluttningen,
under det den övre blir stilla, och under ständigt förynad un-
dersökning med wattenpaßet af riktskvävans läge, intill des
hon finnes ligga fullkomligt efter wattenpaß, det vill säga
liko högt med båda ändar. När detta läge är funnit, sät-
tes äsven en sticka vid riktskvävans andra ända, riktskvävans
förstnämnda ända flyttas till andra stickan och ny afgväning
hörjas, för att finna stället för tredje stickan. Derifrån fort-

*) Caltha palustris.

sättes till den sierde och semie o. s. w., ända till dess man tror sig hafwa uppnått häften af den bredd, som man anser den wattentillägden äger, vara tillräcklig att vattna. (Det säges häften, ty det bör ej glömmas att arbetet hittills föreställts vara gjort blott på ena sidan af bäcken). Nu utjör man det på samma sätt å bäckens andra sida, utgående från samma punkt, der första stickan sattes; men åt andra hålet, likaledes afvägande för hvor semite alu. Man har nu satt liksom 2:ne, till höger och venster från bäcken utgående armar, hvilka dock sällan äro raka, men ofta gående i mångfaldiga bugter. Det skadar ej. Sedan utprickningen af båda armarne, medeist sticcone, är färdig, griper man till gräfningen af wattnings-rännorna, hvilka gå i rak linea från sticka till sticka, men vanligen vid hvorje sådan erhålla en liten böjning eller ku. Man föreställe sig ej dessa små rännor såsom några djupa och breda diken: Sex tums bredd och 3 till 4 tums djup är allt hwad som erforderas. Den uppstigna torfwan lättas ofwansföre rännan för att antingen bortsörs, eller användas till fyllning af smärre fördjupningar på wattnings-fälten. När nu de båda sföarmarne äro färdiga, och man will begagna dem, så tilldämmes bäcken eller rännisen strax nedom den punkt, derifrån de båda rännorna utgå, och vattnet twinges nu in i dem. Då de äro sorgfältigt lagda ester wattenpaß, så följer af sig hels, att vattnet på en gång stiger öfwer deras nedre bräddar, och således öfversvistar och vattnar den del af ängen som ligger närmast nedansföre.

Det ligger dock i sakens natur att vattnet ej längre kan bibehålla det jemna lopp, som det har i det ögonblick, då det träder ur wattningrännorna; snart samlar det sig åter och söker de små fördjupningar som alltid finnas, äfwen på ett för ögat fullkomligt slätt fält. Ersareiheten har dervi wi sat det wora nödigt, att, högst 10 alnar nedansföre, på sam-

ma sätt göra nya armar eller rännor, lagda ester watten paß, hvilka uppsamla och åuyo fördela vattnet. Eto alnar längre ned göres åter nya rännor, och så widare ända till fallet upphör. Man må ei tro, att man med dessa tata rännor borttager något af jorden, eller förlorar i höfängst. Nej! just rännorna hära det mesta gräset, ož ju flera rännor, in mera gräs. Godt fall måste dock ett fält hafwa, om detta slags förbättring skall lykta. Tyra tums fall på 10 fots längd, eller en fot på 30 är det minsta; är fallet swagare, så måste man begagna helt andra utvägar. Hwad här har blifvit sagt, är blott det alldra enklaste sättet, egentligen egnaadt att utföras i smått på sådana ängar, der en mindre bæk om våren framslar. Många tusende lås hö mera fulte dock winnas i vårt land, om alla dylika tillfällen begagnades med den omsorg, som man ser landbruken i andra länder egna derät.

Hwad sjelfva wattnandet angår, så hör man icke dertill begagna det falla, nymälta snövattnet om våren; man lägger detta fast hellre bortgå på den vanliga och närmaste vägen till det aflopp som finnes. Men så snart lusten börjar blifwa warm, vattnar man om våren litet och ofta, och om sommaren, eller då gräset redan står öfwer vattnet, ganska swagt. Efter första höftörden lägger man ängen torr i 8 högst 14 dagar. Derefter vattnas åter, men swagt. Efter andra försöden upprepas alla rännor, och man vattnar flitigt och ihållande på hösten, dock skyndar man sig att upphöra så snart földen kan väntas, ty ängen förderfas om hon icke tillfrysa våt. Det wore utan ändamål att här försöka undervisa om sätten för den konstigare ängswattning, hvilka äro mångfaldiga, hels de i alla fall ej kunna läras utan att ses, och höra inhemtas genom egen handläggning under en skicklig lärares ledning. Genom Regeringens understöd hafwa åtskillige Swenstar blifvit försatte i tillfälle att i främ-

mande ländre inhänta denna nyttiga konst, och en af de sju
njuter anslag af Staten med willkor att tillhandagå Svenska
landmän, hvilka ønska hans ledning vid anläggningen af
vattningsångar.

Det torde slutligen frågas: Huru stor är då afkastningen
af en vattnad ång? — Detta kan lika litet i allmänhet
besvaras, som frågan: huru stor afkastningen är af en van-
lig, icke vattnad ång. Här gäller i allmänhet den regeln,
att ju lättare jord, och ju större fall, desto högre afkastning.
Af en vanlig ång är 4 laž bö *) på ett geometriskt tunnland,
ingen dålig afkastning; 6 a 8 laž gifwer endast en högst na-
turlig utmärkt ång; men vid användandet af ångsvattnung
är 16 laž en ej ovanlig förd, och någon gång uppgår den
ända till 20 a 24 laž. För öfrigt må nämnas att man icke
gerna betar en vattningsång, och minst med horuboskap eller
hästar, emedan dessa med sin tyngd nedtrampa och skada vat-
tningsrännorna. Vill man ändligen beta ången, så måste hon
åtmjutstone förut vara lagd fullkomligen torr.

Återkallande i minnet det sanka och gräsfattiga färr, på
hvilket wi, i vår berättelser början fäslade vår uppmärksam-
het, finna wi att öfverflöd på vatten, sundom alstrar ym-
nigt gräs, men sundom åter förstör all gråsvärt. Hvari lig-
ger då denna skillnad? Den har sin orsak i blott twenne om-
ständigheter: Den första, att vattnet på de öfverslade ångarne
är flytande och i ständig rörelse, då det deremot i färren är
stillstående. Den andra, att vattningsångens, i motsats emot
färrret, alltid kan och bör visa tider läggas fullkomligt torr,
hvarigenom gräsrötterna tidtals erhålla luft, ett lika nödvändi-
gt willkor för deras sundhet och frödiga utveckling, som vat-
ten. Första frågan vid anläggandet af en vattningsång är
derför icke, som man lätt kan förlendas att tro: "Är det möj-

ligt att öfversila henne med vatten?" — Utan i stället: "Är
det möjligt att lägga henne torr?" Ty endast der detta sed-
nare är möjligt, skall det förra medföra fördel. Att ej väl
utdika en vattningsång, är att på förhand beröiva sig de
fördelar man vill winna. Blott på mycket lös, för vatten
genomträninglig jord försedd med en äsven så beklädd als, kan
man få fältet torrt med några få, ja sundom med inga diken.

I andra ländre förenas sig sundom hela menigheter om
anläggandet af ångsvattnningar, så stora, att de omfatta 20
till 30,000 tunnland och derutöfwer. Det tillgår då vanligen
så, att sedan man förklassat sig en stückig och erfaren Ångsbyg-
gare att leda arbetet, utdikas först fältet och aflopp för vattnet
beredes på gemensam kostnad; sedan uppföres en dam iör att
uppsånja och efter behof leda bäcken eller strömmen från den hög-
sta punkten der han inkommer i dalen. Derefter foras till opps-
gräfwarne kring de omgivande höjderne, och fördelningsrän-
norna, som från dem utgå, leda vattnet till hvarje punkt som
erfordras. Här slutar vanligen det gemensamma arbetet, hvars
kostnad så fördelas, att hvar och en deltagar deri, i den män han
äger större eller mindre del af sådan jord, som genom vattningen
kan förbättras. Det öfriga arbetet, med så kallad ryggläggning
eller tegbygnad, samt sjelfwa vattnings-rännornas uppstegande,
förrättar hvar och en på egen kostnad, å egen ång. De allmänna
anläggningarna underhållas dock på gemensam befolkning, och den
allmänna uppstegen, öfwer en dylik större anläggning samt dess
begagnande, öfwerlemnas alltid åt en i sådant ändamål antagen
och på gemensam kostnad aflöndad vattningsmästare. Hela trak-
ter finnas i Tyskland och flera andra ländre, der egendomarne,
efter ångsvattnungens införande ökats i värde med 50 till 75 pro-
cent och derutöfwer. Mätte då den Svenska Jordbruksaren ej för-
summa de många tillfällen, som i vårt vattenrika land erbjuda
sig, att "genom vattnung göra gräs."

*) Läset å 30 lyd.